

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

روش آموزش مطالعات اجتماعی

ویژه تربیت معلم (رشته آموزش ابتدایی)

وزارت آموزش و پرورش سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف : دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی

نام کتاب : روش آموزش مطالعات اجتماعی - ۶۰۰۰

مؤلفان : دکتر ناهید فلاحیان، دکتر محمد باقر آرام، مریم نادری و آمنه احمدی

مجری و هماهنگ‌کننده محتوا : دکتر ناهید فلاحیان

ویراستار ادبی : افسانه حبیب‌زاده کلی

آماده‌سازی و نظارت بر چاپ و توزیع : اداره کل چاپ و توزیع کتاب‌های درسی

تهران : خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)

تلفن : ۹-۸۸۸۳۱۱۶۱، دورنگار : ۸۸۳۰۹۲۶۶، کد پستی : ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹،

وب سایت : www.chap.sch.ir

صفحه‌آرا : صغری عابدی

طراح جلد : مریم کیوان

ناشر : شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران : تهران - کیلومتر ۱۷ جاده مخصوص کرج - خیابان ۶۱ (داروبخش)

تلفن : ۵-۴۴۹۸۵۱۶۱، دورنگار : ۴۴۹۸۵۱۶۰، صندوق پستی : ۱۳۹-۳۷۵۱۵

چاپخانه : سمارنگ

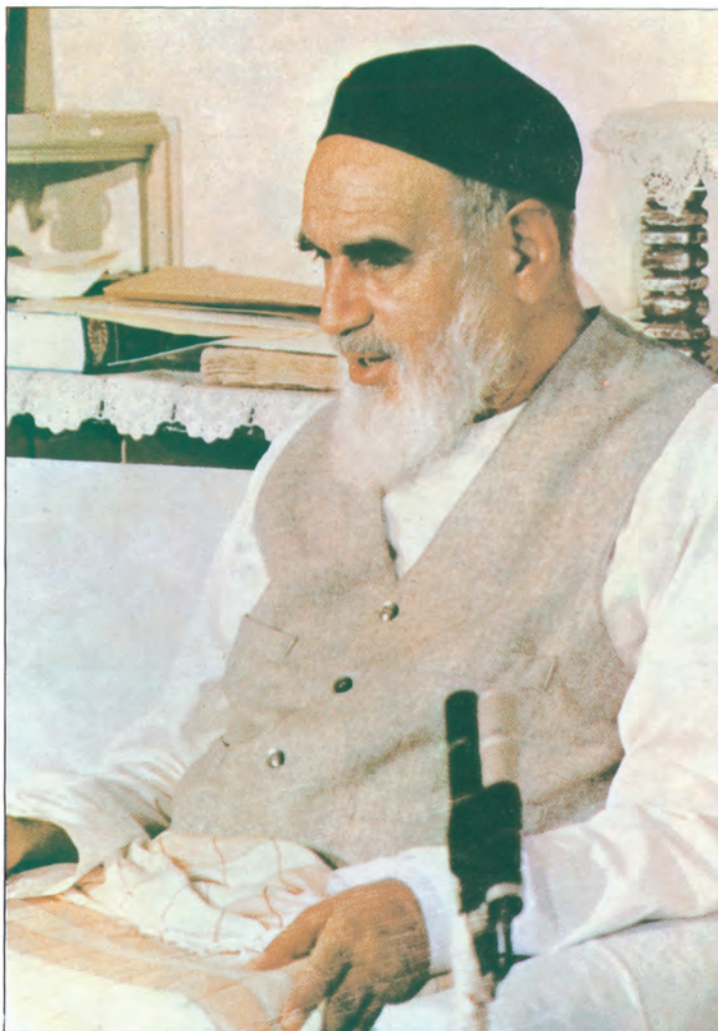
سال انتشار و نوبت چاپ : چاپ دوم ۱۳۹۱

حق چاپ محفوظ است.

شابک ۱-۱۷۶۳-۰۵-۹۶۴-۱ - ISBN 964-05-1763

امام همواره طلبه‌ها را تشویق می‌کردند که هنگام درس، سؤال و بحث و انتقاد کنند ...

همواره می‌فرمودند :

«هرسخنی که گفته می‌شود به نظر تنقید بنگرید. هر چه صاحب سخن هم بزرگ باشد، انسان نباید فوراً حرف او را بپذیرد. بلکه باید با دقت بررسی کند.»

فهرست مطالب

۱	فصل اوّل : ماهیت مطالعات اجتماعی و ویژگی های آن
۲	مقدمه
۲	۱- تعاریف و ماهیت درسی مطالعات اجتماعی
۶	۱-۱- وجه تمایز مطالعات اجتماعی و علوم اجتماعی
۷	۲- ضرورت و اهمیت برنامه ی درسی مطالعات اجتماعی
۱۰	۳- ویژگی های کلاس درس مطالعات اجتماعی
۱۰	۱-۳- ویژگی های فضایی - کالبدی
۱۲	۲-۳- ویژگی های روانی - عاطفی
۱۵	دانستنی های خود را بیازمایید - فعالیت ها
۱۶	معرفی منابع برای مطالعه ی بیش تر فصل اوّل
۱۷	فصل دوم : حیطه های اصلی در آموزش مطالعات اجتماعی
۱۸	مقدمه
۱۸	۱- حیطه ی دانش و شناخت
۱۸	۱-۱- تلفیق موضوعات و مفاهیم
۱۹	۲-۱- انواع تلفیق
۲۳	۳-۱- تلفیق حوزه های موضوعی در برنامه ی درسی مطالعات اجتماعی ایران
۳۱	۲- حیطه ی مهارت ها
۳۱	۱-۲- فرایند کاوشگری محیطی و اجتماعی و پرورش مهارت ها
۳۳	۲-۲- رابطه ی کاوشگری و پرورش مهارت ها
۳۵	۳-۲- مطالعات اجتماعی و تقویت مهارت های مشترک با سایر دروس
۳۷	۳- حیطه ی ارزش ها و نگرش ها
۳۷	۱-۳- معنا و مفهوم ارزش
۳۸	۲-۳- نظام ارزش ها

۳۹	۳-۳- پیدایش و منشأ ارزش‌ها
۴۱	۳-۴- عوامل مؤثر در شکل‌گیری نظام ارزشی
۴۵	۳-۵- آموزش ارزش‌ها در برنامه‌ی درسی مطالعات اجتماعی
۴۷	۳-۶- درونی کردن ارزش‌ها
۴۹	۳-۷- شیوه‌ها و راهکارهای آموزش ارزش‌ها
۵۳	دانستنی‌های خود را بیازمایید، فعالیت‌ها
۵۵	معرفی منابع برای مطالعه‌ی بیش‌تر فصل دوم

فصل سوم : اصول و روش‌های یاددهی – یادگیری مؤثر در

۵۶	آموزش مطالعات اجتماعی
۵۷	مقدمه
۵۷	۱- ویژگی‌های یادگیری و تدریس مؤثر مطالعات اجتماعی
۶۱	۲- طراحی واحد یادگیری
۶۷	۳- روش‌های مؤثر در آموزش مطالعات اجتماعی
۶۷	۳-۱- گسترش روش‌های فعال
۷۱	۴- معرفی برخی رویکردها و روش‌های نو و مؤثر در آموزش مطالعات اجتماعی
۷۱	۴-۱- پروژه
۷۶	۴-۲- رویکرد مبتنی بر رویدادهای جاری
۸۰	۴-۳- پژوهشگری یا کاوشگری و حل مسئله
۸۶	۴-۴- بازدید علمی و مطالعه‌ی میدانی
۹۲	دانستنی‌های خود را بیازمایید، فعالیت‌ها
۹۴	معرفی منابع برای مطالعه‌ی بیش‌تر فصل سوم

فصل چهارم : کاربرد برخی نظریه‌های یادگیری در آموزش مطالعات اجتماعی

۹۶	مقدمه
۹۶	۱- جروم برونر
۹۶	۱-۱- مراحل رشد از نظر برونر

- ۹۹ ۲-۱ کاربرد نظریه‌ی برونر در آموزش مطالعات اجتماعی
- ۱۰۳ ۲-۲ ژان پیازه
- ۱۰۴ ۱-۲ مراحل رشد در نظریه‌ی پیازه
- ۱۰۸ ۲-۲ کاربرد نظریه‌ی پیازه در آموزش مطالعات اجتماعی
- ۱۱۰ ۳- هوارد گاردنر
- ۱۱۱ ۱-۳ ماهیت و انواع هوش
- ۱۱۳ ۲-۳ هوش‌های چندگانه و مسئولیت‌های مدارس
- ۱۱۷ ۳-۳ کاربرد نظریه‌ی گاردنر در آموزش مطالعات اجتماعی
- ۱۲۱ دانستنی‌های خود را بیازمایید، فعالیت‌ها
- ۱۲۲ معرفی منابع برای مطالعه‌ی بیش‌تر فصل چهارم

۱۲۳ فصل پنجم : ملاحظات پیروان آموزش جغرافیا، تاریخ و مدنی

- ۱۲۴ مقدمه
- ۱۲۴ ۱- اهمیت و ضرورت آموزش تاریخ
- ۱۲۶ ۲- آموزش سنتی و آموزش جدید تاریخ
- ۱۲۸ ۳- ملاحظات اساسی در آموزش تاریخ
- ۱۲۸ ۱-۳ آموزش تفکر کرونولوژیکی
- ۱۳۴ ۴- آموزش بررسی و تحلیل شواهد و مدارک
- ۱۳۸ ۵- تجزیه و تحلیل رویدادهای تاریخی
- ۶- استفاده از روش‌های خلاق فرهنگی - هنری در آموزش
- ۱۳۹ تاریخ به کودکان و نوجوانان
- ۱۴۱ ۷- موزه‌ها، مکان‌های آموزشی
- ۱۴۲ ۸- آموزش تاریخ محلی
- ۱۴۴ ۹- ماهیت و قلمرو جغرافیا
- ۱۴۶ ۱۰- اهمیت و ضرورت آموزش جغرافیا
- ۱۴۹ ۱۱- ملاحظات اساسی در آموزش جغرافیا
- ۱۴۹ ۱-۱۱ مفاهیم کلیدی در آموزش جغرافیا

۱۵۴	۱۱-۲- رویکردها در آموزش جغرافیا
۱۵۶	۱۱-۳- کاوشگری و سؤالات کلیدی در جغرافیا
۱۵۷	۱۱-۴- آموزش مهارت‌های جغرافیایی
۱۵۸	الف) نقشه و نقشه خوانی
۱۶۶	ب) نمودارها
۱۷۰	۱۱-۵- آموزش جغرافیای محلی
۱۷۱	۱۲- آموزش مدنی و ضرورت و اهمیت آن
۱۷۳	۱۳- آموزش سنتی و جدید مدنی
۱۷۴	۱۴- مفاهیم و ملاحظات اساسی در آموزش مدنی
۱۷۴	۱۴-۱- آموزش حقوق و قوانین
۱۷۸	۱۴-۲- آموزش مسئولیت‌ها و تکالیف
۱۸۰	۱۴-۳- نقش‌ها، گروه‌ها، سازمان‌ها و مؤسسات اجتماعی
۱۸۳	۱۴-۴- آموزش‌های اقتصادی - مالی
۱۸۸	دانستنی‌های خود را بیازمایید، فعالیت‌ها
۱۹۱	معرفی منابع برای مطالعه‌ی بیش‌تر فصل پنجم

فصل ششم : مواد آموزشی (بسته‌ی آموزشی) درس مطالعات اجتماعی مقدمه

۱۹۵	۱- بسته‌ی آموزشی چیست؟
۱۹۷	۱-۱- اجزای بسته‌ی آموزشی
۱۹۸	۲- ویژگی‌های بسته‌ی آموزشی درس مطالعات اجتماعی
۱۹۹	۳- برخی معیارها و ویژگی‌های عام طراحی و تولید بسته‌های آموزشی
۲۰۰	۴- تشریح اجزای بسته‌ی آموزشی مطالعات اجتماعی
۲۰۱	۴-۱- راهنمای معلم (راهنمای تدریس)
۲۰۲	۴-۲- کتاب درسی
۲۰۳	۴-۳- کتاب‌های آموزشی
۲۰۵	۴-۴- مجموعه‌ی طرح درس‌های پیشنهادی

۲۰۵	۴-۵- وسایل آموزشی مورد استفاده در کلاس درس
۲۰۵	الف) وسایل آموزشی نمایشی
۲۰۸	ب) وسایل آموزشی مرجع
۲۰۸	پ) وسایل آموزشی گروهی
۲۰۹	۴-۶- تجهیزات دیداری- شنیداری
۲۱۱	۵- تولیدکنندگان بسته‌ی آموزشی
۲۱۲	دانستنی‌های خود را بیازمایید، فعالیت‌ها
۲۱۴	معرفی منابع برای مطالعه‌ی بیش‌تر فصل ششم

فصل هفتم : ارزش‌یابی از درس مطالعات اجتماعی

۲۱۶	مقدمه
۲۱۶	۱- سنجش چیست؟
۲۱۸	۲- سنجش پیشرفت دانش‌آموز
۲۱۹	۳- چرا سنجش می‌کنیم؟
۲۲۰	۴- چگونه سنجش می‌کنیم؟
۲۲۱	۵- اهداف سنجش
۲۲۴	۶- راهکارهای سنجش
۲۳۱	۷- ایستگاه‌های سنجش
۲۳۲	۸- پوشه‌ی کار
۲۳۴	۹- مشارکت والدین
۲۳۵	۱۰- سنجش کارآمدی معلم
۲۳۷	دانستنی‌های خود را بیازمایید، فعالیت‌ها
۲۳۸	معرفی منابع برای مطالعه‌ی بیش‌تر فصل هفتم

۲۳۹	منابع
-----	-------

دانشجویان عزیز

کتابی که در دست دارید، روش آموزش مطالعات اجتماعی است که با توجه به برنامه‌ی مصوب این درس برای دانشجویان رشته‌ی کارشناسی، آموزش ابتدایی تهیه و تنظیم شده است. گفتنی است تمام یا بخش‌هایی از این کتاب می‌تواند توسط دانشجویان دوره کاردانی تربیت معلم و معلمان دوره راهنمایی و سایر کسانی که با آموزش این حوزه‌ی یادگیری سر و کار دارند، مورد استفاده قرار گیرد. مطالعات اجتماعی یا تعلیمات اجتماعی یک حوزه‌ی یادگیری اصلی است که بنا به ماهیت خود، از رشته‌ها و شاخه‌های گوناگونی چون جغرافیا، تاریخ، جامعه‌شناسی، مردم‌شناسی، آموزش‌های مدنی، دین و اخلاق، اقتصاد، حقوق، مطالعات زیست‌محیطی و نظایر آن بهره می‌گیرد. هرچند در اغلب کشورها آموزش سه رشته‌ی جغرافیا، تاریخ و مدنی متداول بوده و معمولاً آموزش‌ها حول این سه رشته متمرکز شده است.

این کتاب در هفت فصل تنظیم شده است؛ در فصل اول، چستی و ماهیت این حوزه‌ی یادگیری و ویژگی‌های آن تشریح شده است. در فصل دوم، مطالبی درباره‌ی سه حیطه‌ی دانش و شناخت، مهارت‌ها و ارزش‌ها و نگرش‌ها با توجه و تأکید بر برنامه‌ی درسی جدید مطالعات اجتماعی برای دوره‌ی آموزش عمومی ارائه می‌شود. فصل سوم و چهارم کتاب به روش‌های یاددهی - یادگیری، طراحی واحد یادگیری و کاربرد برخی نظریه‌های یادگیری در آموزش این رشته اختصاص دارد. با توجه به این که سه رشته‌ی جغرافیا، تاریخ و مدنی محورهای اصلی این حوزه یادگیری اند لذا در فصل پنجم، برخی نکات و موارد ضروری پیرامون آموزش این رشته‌ها توضیح داده شده است. در فصل ششم، مواد آموزشی (بسته‌ی آموزشی) مطالعات اجتماعی بررسی شده و بالاخره فصل هفتم، به ارزش‌یابی از این درس اختصاص یافته است.

در پایان هر فصل از این کتاب، مجموعه سؤال‌ها و تمرین‌هایی با عنوان «دانستنی‌های خود را

بیازمایید» و نیز «فعالیت‌ها» طراحی شده است. هدف از بخش اول سؤالات بیش‌تر مرور و یادآوری و جمع‌بندی آموخته‌هاست. از آن‌جا که این درس شامل واحد نظری و واحد عملی است، فعالیت‌ها و کارهای عملی با عنوان «فعالیت‌ها» طراحی شده که انجام آن‌ها بسیار ضروری و برای گذراندن واحد عملی، مورد تأکید است؛ به طوری که اجرای دقیق و کامل این فعالیت‌ها، اعم از انفرادی و گروهی، می‌تواند به پرورش مهارت‌های تدریس مطالعات اجتماعی و تسلط و توانمندی واقعی در آموزش این حوزه کمک کند؛ لذا انتظار می‌رود که در آموزش این کتاب، انجام فعالیت‌ها به‌عنوان یک رکن اصلی مدّ نظر قرار گیرد. در پایان هر فصل، هم‌چنین منابعی برای مطالعه‌ی بیش‌تر آن فصل معرفی شده است.

امید است مطالعه‌ی این کتاب به آموزش مؤثر این حوزه‌ی یادگیری یاری رساند. نظر‌ها و پیشنهاد‌های شما در رفع کمبودها و بهبود کتاب در چاپ‌های بعدی ارزشمند و مفید خواهد بود.

مؤلفان